

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

wen, alleen, zonder vertrouwde omgeving in een verwarrende fase. Hoe ze opliep tegen de ik-cultuur waarin je een studie kiest die je leuk vindt en niet een studie die je familie of landgenoten te pas kan komen. Over haar chronische onzekerheid over het lot van haar familie, schuldgevoel en machteloosheid. Over hoe studeren de beste overlevingsstrategie bleek omdat ze daarmee respect en waardering verkreeg. Hoe ze heen en weer werd geslingerd tussen hoop en desillusie bij elke politieke verandering in haar land, hoe dat steeds weer een terugval teweegbracht in het migratieproces – twee stappen vooruit, één terug – hoe ze opnieuw ontworteld raakte na het overlijden van haar vader, nog niet voldoende een ‘beschermjas’ had en uit de rails raakte. Haar verhaal illustreerde op intelligente en daardoor ontroerende wijze hoe de door Akhtar beschreven fases in het migratieproces met horten en stoten, vallen en steeds maar weer opstaan, verlopen.

De middag eindigde met een diareis om de wereld en een quiz in het lezen van Chinese karakters. Wist u dat de karakters voor ‘akker’ en ‘kracht’ samengevoegd tot één karakter ‘man’ betekenen? En de karakters voor ‘deur’ en ‘hart’ samengevoegd ‘verveling’? Mooi, weer wat geleerd! En daarmee was dit de beste metafoor voor het onderwerp van deze middag: nieuwsgierig blijven, interesse kweken en oprecht plezier en soms verbazing beleven aan culturele en etnische diversiteit.

Marion van den Ende

Literatuur

Jessurun, N. (2007). Interculturele competentie: brug tussen culturen. *Systeemtherapie*, 19.1, 59-68.

Hoe overleef ik gezinstherapie?

Studiedag ter gelegenheid van het vijfjarig bestaan van de Sectie Kinderen en Jeugdigen van de NVRG, vrijdag 13 april 2007

De titel van deze studiedag is een vraag die zowel vele gezinnen in de spreekkamer als de hulpverleners op het – overtekende – congres bezighoudt. Tom Zwaan, voorzitter van de Sectie Kinderen en Jeugdigen, belichtte in zijn openingswoord de titel vanuit verschillende gezichtspunten. Pubers vragen zich af wat ze met de gezinstherapeut als wanhopige, goed bedoelende idealist aanmoeten. Ouders weten niet of ze met hun schaamte en geheimen veilig de therapie door kunnen komen. Dan is er nog de therapeut die voor de uitdaging staat deze ingewikkelde opgave te overleven, en dat tegen een achtergrond van het toenemend benadrukken van het individu in de diagnostiek binnen de hulpverlening.

Onder de titel ‘Ruimte maken voor kinderen in gezinsgesprekken’ vertelde Peter Rober, systeemtherapeut en hoogleraar te Leuven, in beeldend Vlaams over de verschillende manieren waarop je kinderen bij de sessie kunt betrekken en over het belang van de kindertekening daarbij. De onvoorspelbaarheid van het gedrag van het kind maakt therapeuten onzeker en verklaart hun aarzeling om kinderen uit te nodigen. Verdraag onzekerheid en niet-weten, en durf daarbij het voorspelbare (‘de zone van comfort’) te verlaten, was de boodschap. Je kunt, stelde Rober, niet verwachten dat als ik als therapeut de zone van comfort niet wil verlaten, het gezin dat wel zal doen. Voet bij stuk houden als ouders moeite hebben om hun kind mee te nemen,

kan volgens mij ook betekenen dat je de zone van comfort verlaat.

Kinderen brengen je hun tekening tijdens de sessie. Zie de tekening als een uitnodiging tot dialoog. Je maakt alleen ruimte voor nog niet vertelde verhalen door te exploreren binnen het beeld van de tekening, niet door interpretatie van de tekening in de realiteit. De kunst is te wachten tot het gezin er betekenis aan geeft: op welke wijze is dit relevant voor jullie? Informatie rondom de tekening, bijvoorbeeld als je ziet dat het kind aarzelt, is een manier om bij nieuwe informatie te komen. Juist dat wat je niet verwacht en wat verrast, brengt je, door te vragen, bij nieuwe informatie (zie ook Rober, 2004).

Na een muzikaal en vrolijk theateraal intermezzo van een aan de hulpverlening gelieerde theatergroep die op basis van de door de zaal aangedragen suggesties zorgde voor een nieuw verhaal – waarvan er later op de dag nog vele volgden – startte de tweede spreker. Edu van der Velden, als systeemtherapeut werkzaam in de kinder- en jeugd-GGZ, moest zijn verhaal 'Het territorium van het probleem' helaas zonder visuele ondersteuning doen. Zijn laptop begaf het de avond tevoren. Van der Velden startte met een algemene inleiding over hoe subsystemen binnen het gezin deel uitmaken van grotere systemen (Imber-Black, 1988). Gezinsleden hebben meerdere betrekkingen met elkaar tegelijkertijd. Dit leidt tot wisselende allianties. Het territorium van het probleem vergelijkt Van der Velden met dat van het probleem van versleten stoelen in een treincoupé; als je de stoelen vervangt, zijn er op steeds hogere niveaus (wagon, treinstel, peron) ook veranderingen nodig.

Als praktijkvoorbeeld noemde Van der Velden de puber die midden in zijn autonomiestrijd omgekeerd op zijn stoel met zijn rug

naar zijn ouders gaat zitten. De ouders concluderen hieruit dat hun zoon niet met hen in gesprek wil. Van der Velden wil het begrijpen zoals de puber het begrijpt. Hij gaat ook dwars op zijn stoel naast de puber met zijn rug naar de ouders zitten. Hij wil weten hoe het voelt vanuit deze positie met zijn ouders te communiceren. Hij vraagt de puber hem te helpen het te begrijpen. Hij laat de ouders zien dat hun puber op zijn eigen wijze wel degelijk met hen in gesprek is. Als de ouders gaan zien dat hun zoon op zijn manier contact zoekt en met hen communiceert, verandert de betekenis die zij geven aan het gedrag van hun zoon. Hierdoor verandert er iets in het betrekkingsniveau tussen hen en hun puber. Van der Velden noemt dit de omkeer van context en tekst. Het doet mij denken aan een van de survivaltips uit *Hoe overleef ik mijn ouders (en zij mij)* van Francine Oomen (2005): speel in op dingen waar je ouders gevoelig voor zijn (je wilt toch graag dat ik me ontwikkel tot een zelfstandig en onafhankelijk mens en een boeiend sociaal leven heb? Nou, dan is het toch goed dat ik ga werken, elk weekend uitga en mijn feest in de discotheek vier?). De puber gaat uit van hetzelfde als haar ouders – het belang van zich ontwikkelen – maar geeft er een andere betekenis aan.

In de middag ging ik naar de workshop van Corrie Laernoës, systeemtherapeut bij ACT (Assertive Community Treatment) Jeugdteams in Rotterdam. De titel van deze workshop was 'Tussen droom en daad'. Of: hoe overleeft een onorthodoxe doelgroep met een onorthodoxe benadering de orthodoxe principes van de gezinstherapie? Hoe bied je hulp aan pubers die daadwerkelijk aan het overleven zijn? Hoe kun je hulp bieden aan gezinnen die *geen* hulpvraag kunnen stellen? Hoe bereik je ze? Laernoës vertelde een boeiend verhaal over een andere wijze van

invoegen, op straat, met een multidisciplinair team, outreaching, 24 uur bereikbaar. Het oude streetcornerwork, maar nu met meer oog voor de context van de zwerfende jongere met meer complexe problematiek in een veel complexere samenleving (Roodvoets, 2006). Doel is om jongeren meer autonomie en sociale competentie te laten ontwikkelen. Voorwaarden zijn de inzet van ervaringsdeskundigen bij het leggen van het eerste contact, het vasthouden van contact en het aanbieden van leerervaringsprojecten.

Kinderen houden vaak het contact van de hulpverlening met hun ouders af, toch kunnen zij pas hulp accepteren als ze weten dat er goed voor hun ouders wordt gezorgd. In deze tijd van controle, DBC's en protocollen een onorthodoxe maar effectieve benadering.

De tweede workshop die ik bezocht, was 'Spelend herstellen' van Monique Schirris, systeemtherapeut bij het Regionaal Centrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie in Hilversum. Zij presenteerde een Gezins-Diagnostisch Onderzoek door middel van spel en drama. Dit gaat een stapje verder dan het voor velen bekende gezinsspel 'hoe overleven we met z'n allen als gezin op een eiland?'. In de eerste zitting krijgt het gezin een concrete opdracht met duidelijke grenzen. Op basis van de manier waarop elk gezinslid de eigen opdracht uitvoert, geeft de therapeut nieuwe opdrachten. Het doel is de zichtbaar geworden gezinspatronen te doorbreken en te experimenteren met nieuw gedrag. In de tweede zitting volgt een concrete opdracht met vage grenzen. De gezinsleden doen daarvoor in de omgang met elkaar nieuwe ervaringen op die hun kijk op de andere gezinsleden positief beïnvloeden. Tussendoor vindt apart met de ouders een gesprek plaats om aandacht te besteden aan hun gehechtheids-

patronen uit hun gezinnen van herkomst. De nieuwe ervaring leidt tot nieuwe betekenisgeving in de derde zitting en tot meer nieuw gedrag. Deze workshop was een mooie praktijkillustratie van het verhaal van Van der Velden in het ochtenddeel.

De reacties van deelnemers op lezingen en workshops waren heel wisselend, veelal positief. Terugkijkend vulden de workshops de lezingen van Peter Rober en Edu van der Velden goed aan. Ik miste alleen een workshop waarin de goed bedoelende maar de plank misslaande hulpverlener die Tom Zwaan in zijn opening schetste, de omslag leerde maken naar een attitude die meer aansluit bij de puber van vandaag. Je als volwassene hulpverlener verplaatsen in kinderen is een uitdaging, maar je verplaatsen in een puber is – zo ergaaf ik elke dag als hulpverlener en als moeder van twee pubers – een uitdagende opgave.

Dit hoorde ik ook van andere deelnemers tijdens de dag. Misschien zouden we op een volgend congres eerst de zone van comfort moeten verlaten door een workshop waarin we teruggaan naar onze eigen puberteit? Om daarna met een paar pubers van vandaag, fungerend als reflecting team, enkele ter plekke uitgevoerde gezinsgesprekken te bespreken...

Liesbeth van der Leeuw

Literatuur

- Imber-Black, E. (1988). *Families and larger systems: a family therapist's guide through the labyrinth*. New York: Guilford Press.
- Oomen, F. (2005). *Hoe overleef ik mijn ouders (en zij mij)*. Houten: Unieboek.
- Rober, P. (2004). Kindertekeningen in de gezinstherapeutische sessie: een dialogische benadering. *Systeemtherapie* 16.4, 184-196.
- Roodvoets, C. (2006). *Niemandskinderen*. Haarlem: Arasmith.